

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI

Politika otvoreného prístupu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Gestor: prof. PhDr. Peter Terem, PhD.
prorektor pre vedu a výskum UMB

Schválil: doc. Ing. Vladimír Hiadlovský, PhD.
rektor UMB

REK/87/2021/109-SR
REK/4129/2021

január 2022

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici si uvedomuje pokrok v oblasti vedeckej komunikácie a podporuje princípy otvoreného prístupu, ktorých hlavným cieľom je odstránenie prekážok pri sprístupňovaní a šírení výsledkov vedy a výskumu financovaných z verejných zdrojov. Ako signatár Budapeštianskej deklarácie a Berlínskej deklarácie, v súlade s Dlhodobým zámerom univerzity na roky 2020 – 2026 a Národnou stratégiou otvorenej vedy na roky 2021 – 2028, sa zaväzuje podporovať bezplatný a neobmedzený prístup k vedeckým výsledkom a prijíma politiku otvoreného prístupu založenú na nižšie uvedených zásadách.

Článok 1

Všeobecné zásady

1. Hlavným poslaním Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici je vytvárať a šíriť poznanie, ktoré chráni, posilňuje a rozvíja demokratické a humanistické hodnoty a prispieva k riešeniu spoločenských výziev v 21. storočí. Pri napĺňaní poslania byť otvorenou, dynamickou a interkultúrnou inštitúciou, ktorá poskytuje vzdelanie a rozvíja vedy, výskum, inovácie, kultúru a umenie, rešpektujeme základné hodnoty slobody, demokracie, princípov právneho štátu, dodržiavania ľudských práv a udržateľného rozvoja, na ktorých stojí jej činnosť.
2. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici vníma ekonomické a spoločenské funkcie otvoreného prístupu k výsledkom vedy a výskumu financovaného z verejných zdrojov. Efektívne a rozsiahle šírenie vedeckých výstupov tvorí významnú časť úlohy Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici ako verejnej výskumnej organizácie.

Článok 2

Ciele politiky otvoreného prístupu

1. Cieľom politiky otvoreného prístupu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici je poskytovať bezbariérový online prístup k výstupom vedy a výskumu financovaných z verejných zdrojov za účelom zvýšenia viditeľnosti vedeckých výstupov, a tým ich dopadu na rozvoj spoločnosti.
2. Uchovávanie publikácií v inštitucionálnom repozitári Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici zabezpečuje dlhodobú archiváciu, šírenie vedeckých výstupov, ako aj prístup k nim za účelom interného a externého hodnotenia.

Článok 3

Definície základných pojmov

Otvorený prístup (angl. Open Access) znamená okamžitý online prístup k publikáciám bez

akýchkoľvek poplatkov alebo obmedzení vo vzťahu k autorským právam alebo licenciám, ako obvykle stanovujú zmluvy s vydavateľmi.

Zelená cesta otvoreného prístupu znamená publikovanie v časopisoch a knižných publikáciách, ktoré sú dostupné na základe predplatného/zakúpenia, pričom autor v súlade s autorskými právami stanovenými vydavateľstvom okamžite po publikovaní uloží prácu do vhodného otvoreného repozitára, tzv. autoarchivácia.

Zlatá cesta otvoreného prístupu znamená publikovanie v časopisoch a knižných publikáciách s okamžitým otvoreným prístupom, pričom prípadné finančné náklady na publikovanie (APC/BPC, Article Processing Charges/Book Processing Charges) znáša autor.

Publikácia je recenzovaná zverejnená alebo publikovaná práca vedeckovýskumných a pedagogických zamestnancov a študentov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Publikáciou sa rozumie článok v časopise, príspevok v zborníku, monografia, kapitola v monografii, výskumná správa a ďalšie dokumenty, ktoré vznikli ako zamestnanecké diela.

Inštitucionálny repozitár s otvoreným prístupom Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici je *rUMBa* – repozitár UMB (dostupný na URL adrese <https://repo.umb.sk>), budovaný v súlade s medzinárodnými štandardmi, ktorý poskytuje pokročilé nástroje na vyhľadávanie, navigáciu a otvorený prístup k digitálnym zbierkam.

Výskumné dáta sú údaje (napríklad štatistika, výsledky pokusov, merania, pozorovania, záznamy rozhovorov, obrázky a i.) použité na potvrdenie výsledkov, prezentovaných vo vedeckých publikáciách.

Digitálna kópia je elektronická kópia publikácie. Môže ísť o predbežný dokument pred jeho recenzovaním a publikovaním (preprint), konečnú verziu recenzovaného autorského rukopisu prijatého na publikovanie po recenznom konaní (postprint) alebo vydavateľskú verziu publikácie.

Verejná/otvorená licencia je právnym úkonom voči neurčitým osobám, ktorá chráni práva autora a zároveň používateľom dáva slobodu pre opätovné použitie, zdieľanie a distribuovanie a modifikovanie publikácie.

Embargo je časové obdobie stanovené vydavateľom, počas ktorého nie je úplný text publikácie po vložení do repozitára sprístupnený. Doba embarga sa začína prvým dňom oficiálneho publikovania a spravidla trvá 6 – 24 mesiacov.

Metadáta sú údaje použité na popis, vyhľadávanie a správu publikácií v repozitári. Spravidla ide o názov publikácie, autorské údaje, názov časopisu/zborníka, vydavateľské údaje, dátum publikovania, DOI, ISBN/ISSN a i.

Článok 4

Princípy politiky otvoreného prístupu

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici definuje základné princípy na účel podpory otvoreného prístupu nasledovne:

1. Požaduje, aby digitálne kópie plných textov a súvisiace metadáta všetkých publikácií vydaných vo Vydavateľstve Univerzity Mateja Bela – Belianum boli uložené a sprístupnené v *rUMBe* pod verejnou licenciou. Dielo komerčného záujmu nepodlieha princípom tejto politiky.
2. Požaduje, aby vedeckovýskumní zamestnanci univerzity vkladali a sprístupňovali v *rUMBe* digitálnu kópiu úplného textu a súvisiace metadáta vedeckých publikácií vydaných v iných vydavateľstvách. Za včasné uloženie svojich publikácií do repozitára s rešpektom k autorským právam vydavateľstva zodpovedajú vedeckovýskumní zamestnanci.
3. Požaduje, aby úplný text všetkých publikácií uvedených v bode 1 a 2 bol verejne dostupný ihneď alebo čo najskôr po uložení. Pre recenzované publikácie vydané v inom ako univerzitnom vydavateľstve platí, že môžu zostať neprístupné najviac počas embarga stanoveného týmto vydavateľstvom.
4. Vyzýva vedeckovýskumných zamestnancov, aby si ponechali svoje autorské práva a poskytli vydavateľovi len práva potrebné na uverejnenie publikácie. Toto umožňuje použitie dodatku k zmluve o vydaní. Šablóna dodatku je dostupná na URL adrese <https://sparcopen.org/our-work/author-rights/sparc-author-addendum-text/>.
5. Odporúča vedeckovýskumným zamestnancom pri publikovaní recenzovaných prác používať jedinečný identifikátor vedeckého pracovníka Open Research Contributor ID (ORCID iD) alebo ResearcherID.
6. Odporúča vedeckovýskumným zamestnancom, aby pri výbere časopisov na publikovanie preferovali odporúčania grantových agentúr na publikovanie v režime otvoreného prístupu a do rozpočtov pripravovaných projektov zahrnuli poplatky spojené s publikovaním v režime otvoreného prístupu.
7. Odporúča uloženie a sprístupnenie abstraktu publikácie v *rUMBe* pri publikáciách, ktorých sprístupnenie úplného textu je v rozpore so zmluvnými podmienkami vydavateľstva.
8. Odporúča vedeckovýskumným zamestnancom, aby ukladali a sprístupňovali v *rUMBe* aj publikácie vydané pred dátumom nadobudnutia účinnosti tejto politiky rešpektujúc autorské práva vydavateľa publikácie.
9. Podporuje, aby časopisy vydávané na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici boli publikované v čo najvyšších štandardoch režimu otvoreného prístupu, ktoré umožňujú ich indexovanie v DOAJ (Directory of Open Access Journals).
10. Odporúča vedeckovýskumným zamestnancom vkladať výskumné dáta potrebné na overovanie výsledkov obsiahnutých v publikovaných prácach, buď v *rUMBe*, alebo v inom vhodnom repozitári s otvoreným prístupom určenom na ukladanie a sprístupňovanie výskumných dát.

Článok 5

Podpora otvoreného prístupu

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici sa za účelom podpory otvoreného prístupu zaväzuje realizovať tieto aktivity:

1. Organizovať semináre, podujatia a vzdelávanie k problematike otvoreného prístupu.
2. Budovať požadovanú infraštruktúru na podporu politiky otvoreného prístupu (inštitucionálny repozitár, platformy na publikovanie časopisov a zborníkov).
3. Poskytovať potrebné ľudské zdroje na realizáciu politiky otvoreného prístupu.
4. Zahrnúť politiku otvoreného prístupu do koncepčných materiálov univerzity a pripraviť podporné dokumenty pre zavádzanie otvoreného prístupu v praxi.

Článok 6

Záverečné ustanovenie

Táto Politika otvoreného prístupu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici nadobúda platnosť a účinnosť dňa 10. januára 2022.

doc. Ing. Vladimír Hiadlovský, PhD.
rektor